ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№5(3)
2026

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 248 sahifa,
1-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

M u a s s i s: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
H a m k o r l a r i m i z: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – D**octor of Pedagogical Sciences, Professor**
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA SOДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA

Bo'lajak chet tili o'qituvchilarining innovatsion pedagogik kompetentligini rivojlantirish mexanizmi 10
Mirzaraxmonova Maftuna Ibroximjon qizi

Elementlarini integratsiya qilish: nazariy va amaliy yondashuv 13
Ne'matov Karimjon Shavkat o'g'li

O'qish savodxonligi darslarida kitobxonlik kompetensiyasini rivojlantirishning innovatsion yondashuvlari ...19
Mahmudova Shoira Shavkat qizi

O'zbek milliy musiqasi asosida talablarda estetik did va ijro madaniyatini rivojlantirish metodikasi 25
Gadoyeva Muborak Jumaqulovna

O'quvchilarning yozuv kompetensiyasini baholash mezonlarini takomillashtirish masalalari 30
Abdurashidova Xafiza Abdurashidovna

Xurshid Do'stmuhammad qissalarida rivoyatchi strategiyasi 34
Uzoqova Nargiza Yuldosh qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni shakllantirishda innovatsion texnologiyalarining ahamiyati 37
Eshpulatov Shakir Nabiyevich, Ahrorova Ozoda Amriddinovna

"Xonada o'simliklarni o'stirish" intellekt xaritasi (Mind Map) yordamida o'quvchilarda ekologik tarbiya va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish 41
G'aniyev Abduqahhor Gadoyevich

Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda amaliy mashg'ulotlarning tashkiliy-pedagogik jihatlari 46
Joldasov Ixtiyor Suyundikovich

Boshlang'ich sinflarda iqtisodiy tarbiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari 50
N. Asadov

Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda kreativ kompetentlik va kasbiy muvaffaqiyat o'rtasidagi bog'liqlik mezonlari 53
G. Xamidova

Gamifikatsiya elementlarining bakalavr talabalarini raqamli resurs yaratishga motivatsiyasiga ta'siri 56
Maxkamova Dilshodaxon Xabibjon qizi

The Influence of Family Parenting Style on the Formation of Primary School Students' Personality 59
Berdiyeva Mohloroyim Mirzohid qizi

Noto'liq oilalardagi onalarning tarbiyaviy uslublari va farzandlarining ijtimoiy-psixologik moslashuvi (O'zbekiston namunasida) 64
Ismoiljonov Ravshan Baxtiyor o'g'li

Raqamli pedagogika sharoitida interfaol ta'lim metodlari asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish 69
Jumaniyozova Donoxon Olimboyevna, Bekmuratova Muhayyo Uralbayevna

Matematika ta'limida axborot-kommunikatsiya texnalogiyalaridan foydalanishning metodik asoslari 73
Mirzayeva Shahlo, Qodirova Muattar Ilhom qizi, Rovshanova Yulduz Shovkat qizi

O'qishga motivatsiya tushunchasi uning nazariy-psixologik tahlili 77
Azimova Rushana Zokirjon qizi

Oliy ta'lim talabalarida akademik prokrastinatsiyaning prediktorlari: akademik motivatsiya, umid va shaxs xususiyatlari 81
Shodiboyev Shohruh Shuhrat o'g'li

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi markazlar integratsiyasini ta'minlash metodikasi 86
Qahhorova Sevara Alimardonovna

O'quvchi-yoshlarni virtual olam ta'siridan himoya qilishning nazariy asoslari 90
Isayeva Guli Parpiyevna, Ravshanov Umidjon Abdiqodir o'g'li

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik tafakkurni oshirishda mantiqiy masalalarning o'rni 93
Xilvatova Go'zal Sultonovna

Pedagogika tarixini o'qitishda talabalarda tarixiy tafakkurni rivojlantirish 97
Jurayev Bobomurod Tojiyevich

Bolalarda ona tilida tinglash hissini rivojlantirish usullari 101
Nurmatova Muxlisa Akmal qizi

Raqamli texnologiyalar yordamida ingliz tilini o'qitish samaradorligini oshirish
(Kahoot, Quizlet va Moodle platformalari misolida) 106
Yusupova Shahnoza Abduxafizovna

Sport maktablarida 16–18 yoshli nayza uloqtiruvchi sportchi-qizlarda portlovchi kuchni rivojlantirish 111
Tursunova Surayyo Botir qizi

Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida pedagog kadrlarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini ta'minlashda
"Kasbiy rivojlanish kuni" va "Kasbiy rivojlanish soati" tadbirlari: amaliyot tahlili...115
Gaffarov Azizjon Muhammadsaidovich

Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarining faoliyatini samarali tashkil etishning
nazariy jihatlari (Learning outcomes) asosida 124
Rabbimova Shaxnoza Soyib qizi

Bo'lg'usi o'qituvchilarda axloqiy madaniyat fazilatlarini qaror toptirishning pedagogik mexanizmlari............128
G'aniyeva Sayyora Saidmurod qizi

Yengil atletikachilarning musobaqa jarayonida tibbiy-pedagogik monitoringini takomillashtirish 132
Mamadaliyev Abror Akbarjonovich

Sun'iy intellekt yordamida rus tilini o'qitish va uning samaradorligi 137
Yagafarova Nazilya Rafailovna, Nazarov Sardor, Onorboyev Kamronbek

O'quvchilarda ilmiy dalillarni tahlil qilish va xulosa chiqarish kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi 142
Baymuratova Mukaddas Xamdamovna

Ilmiy muxokamalarda pragmatik kompetentlikning roli 150
Eshbo'riyeva Aziza Muhiddinovna

Talabalarda kognitiv-pragmatik kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasini
takomillashtirishning mazmuni...155
To'rabekova Aziza Mirzabek qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarda motivatsiyani shakllantirishda interaktiv metodlarning o'rni 159
Qamchibekova Roziyaxon Xasanboy qizi

Проблема разграничения понятий "концепт" и "понятие" в современной лингвистике:
лингвосемиотический и когнитивно-дискурсивный анализ 164
Якунина Ангелина Алишеровна

Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida amaliy bezak san'ati naqsh elementlarini
raqamli qayta ishlash va arxivlashtirish 169
Jabbarov Rustam Ravshanovich

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining yozuv kompetensiyasini rivojlantirishda
Design Thinking texnologiyasining metodik imkoniyatlari..176
Amanbayeva Oydin Urazali qizi

Tez qalamchizgi mashqlarida psixologik-pedagogik yondashuvlarning ahamiyati 181
Suyunov Navro'z Alisher o'g'li

Innovatsion yondashuv orqali bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining
metodik tayyorgarligini rivojlantirish konsepsiyasi 186
Xalilov Lenar Shevketovich

Tarbiya fani asosida o'quvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirish imkoniyatlari................................190
Jumanova Xafiza Xoliqulovna

Samarqand arxitektura-qurilish instituti va shahar infratuzilmasi rivojlanishi
o'rtasidagi bog'liqlik (1950–1990-yillar) 195
Abulqosimova Dildora Asrorovna, O'ralov Sodiqjon

Rivojlanishida nuqsoni bor bolalar ta'limida ikkilamchi cheklovlarni kamaytiruvchi ta'lim texnologiyalari 199
Qo'ziyeva Shahnoza Muhammadsoli qizi

Oʻquvchilarda milliy gʻoya va mafkurani rivojlantirishda mumtoz musiqaning oʻrni va ahamiyati 202
Baymanova Feruza Abralovna

Ommaviy jismoniy tarbiya va sport mashgʻulotlarini tashkil etishning pedagogik asoslari 207
Xayitova Ulfatoy Tursunovna

Yuqori sinf oʻquvchilarida ijtimoiy faollikni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari 211
Turgʻunboyev Sirojiddin Faxriddinovich

Muhandislik ta'limida Bernulli va Puasson taqsimotlarini texnologik jarayonlar misolida oʻqitish metodikasi 216
Qoʻziboyeva Nozima Yoqubjon qizi, Maxmanazarov Sardor Toirjon oʻgʻli, Saydullayev Asadbek Xayrullo oʻgʻli

Психолого-педагогические основы обучения теме “производная” в курсе алгебры и начал анализа президентской школы 225
Шахноза Холмуродова Зоир кизи

Oʻqish savodxonligi darslarida Bloom taksonomiyasi va 4K kompetensiyalarining integrativ modeli 234
Farsaxonova Mastura Jalol qizi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim sifatini baholash mezonlari va monitoring tizimini takomillashtirish: indikatorlar asosidagi boshqaruv modeli 241
Joʻrayeva Dilrabo Kamoliddin qizi

Maxsus mashqlar yordamida start tezligini oshirish metodikasi 244
Sitora Elova Axmatqulovna, Panjiyeva Gulzoda Eshdavlat qizi

SAMARQAND ARXITEKTURA-QURILISH INSTITUTI VA SHAHAR INFRATUZILMASI RIVOJLANISHI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK (1950–1990-YILLAR)

Abulqosimova Dildora Asrorovna
Samarqand davlat tibbiyot universiteti
Ijtimoiy va gumanitar fanlar kafedrasi assistenti

O'ralov Sodiqjon
Samarqand davlat tibbiyot universiteti
Farmatsiya fakulteti 1-bosqich talabasi

Annotatsiya: Samarqand arxitektura-qurilish institutining 1950–1990-yillarda Samarqand shahri infratuzilmasi rivojlanishiga qo'shgan hissasi tahlil qilinadi. Institutda tayyorlangan muhandislar, arxitektorlar va quruvchi mutaxassislar shaharsozlik jarayonlari, turar joylar barpo etilishi, transport tizimi hamda ijtimoiy infratuzilmaning rivojlanishida muhim o'rin tutgani yoritilgan. Tadqiqot natijasida oliy ta'lim muassasasi faoliyati bilan shahar taraqqiyoti o'rtasidagi uzviy bog'liqlik ilmiy asosda ochib beriladi.

Kalit so'zlar: arxitektura, qurilish, infratuzilma, shaharsozlik, muhandislik, Samarqand, urbanizatsiya, oliy ta'lim.

Abstract: The contribution of the Samarkand Institute of Architecture and Civil Engineering to the development of urban infrastructure in Samarkand during the 1950–1990s is analyzed. Engineers, architects, and construction specialists trained at the institute played a significant role in urban planning processes, residential construction, the development of transportation systems, and social infrastructure. The study scientifically reveals the close relationship between the activities of higher educational institutions and urban development.

Key words: architecture, construction, infrastructure, urban planning, engineering, Samarkand, urbanization, higher education.

Аннотация: Анализируется вклад Самаркандского архитектурно-строительного института в развитие инфраструктуры города Самарканда в 1950–1990-х годах. Подготовленные институтом инженеры, архитекторы и специалисты строительной отрасли сыграли важную роль в процессах градостроительства, жилищного строительства, развития транспортной системы и социальной инфраструктуры города. В результате исследования на научной основе раскрывается взаимосвязь между деятельностью высшего образовательного учреждения и развитием городской среды.

Ключевые слова: архитектура, строительство, инфраструктура, градостроительство, инженерия, Самарканд, урбанизация, высшее образование.

KIRISH

XX asrning ikkinchi yarmida Samarqand shahrining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi tezlashib, urbanizatsiya jarayoni kuchaydi. Aholi sonining ortishi, yangi turar-joy massivlarining qurilishi va sanoat infratuzilmasining kengayishi yuqori malakali qurilish muhandislari hamda arxitektorlarni talab qildi. Shu ehtiyojni qondirishda Samarqand arxitektura-qurilish instituti muhim rol o'ynadi.

Institut shaharsozlik va qurilish sohasida zamonaviy bilimlarga ega mutaxassislar tayyorlash orqali Samarqand shahrining infratuzilma rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatdi. Shu sharoitda Samarqand arxitektura-qurilish instituti shahar infratuzilmasini rivojlantirishga xizmat qiluvchi asosiy kadrlar tayyorlovchi markaz sifatida shakllandi. Institut arxitektura, qurilish muhandisligi, shaharsozlik va loyihalash yo'nalishlarida mutaxassislar tayyorlash orqali Samarqand shahrining rejalashtirilgan rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatdi. Bitiruvchilar shahar qurilish tashkilotlari, loyiha institutlari va ishlab chiqarish korxonalarida faoliyat yuritib, yangi infratuzilma obyektlarining yaratilishida ishtirok etdilar.

Mazkur davrda shahar rivojlanishi faqat qurilish hajmining ortishi bilan emas, balki sifat jihatidan ham o‘zgarishlar bilan xarakterlanadi. Ko‘p qavatli uylar, mikrorayonlar, maktablar, shifoxonalar va madaniyat markazlari qurilishi shahar hayotining yangi bosqichini boshlab berdi. Bu jarayonda ilmiy asoslangan loyihalash va muhandislik yechimlari muhim ahamiyat kasb etdi [2, 48–50-b.].

Shuningdek, institut faoliyati faqat ta’lim berish bilan cheklanmay, ilmiy-tadqiqot ishlari orqali ham shaharsozlik muammolarini hal etishga xizmat qildi. Qurilish materiallarining mustahkamligi, seysmik xavfsizlik, shaharni rejalashtirish tamoyillari va ekologik muvozanat masalalari bo‘yicha olib borilgan izlanishlar amaliyotda qo‘llanildi.

Umuman olganda, 1950–1990-yillar oralig‘ida Samarqand arxitektura-qurilish instituti va Samarqand shahri infratuzilmasi o‘rtasidagi bog‘liqlik uzviy hamda o‘zaro ta’sirli jarayon sifatida shakllandi. Shu bois ushbu mavzuni o‘rganish shaharsozlik tarixini va ta’lim tizimining amaliy ahamiyatini chuqurroq anglash imkonini beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot tarixiy-tahliliy, qiyosiy va tizimli yondashuvlar asosida amalga oshirildi. Arxiv hujjatlari, shahar qurilish rejalari, institut o‘quv dasturlari hamda ilmiy manbalar o‘rganildi. Shuningdek, Samarqand shahrining 1950–1990-yillardagi urbanistik rivojlanish bosqichlari tahlil qilindi. Strukturaviy-funksional metod yordamida institut faoliyati va shahar infratuzilmasi o‘rtasidagi bog‘liqlik aniqlashtirildi.

Avvalo, tarixiy-tahliliy metoddan foydalanildi. Ushbu metod yordamida 1950–1990-yillar oralig‘idagi shaharsozlik jarayonlari bosqichma-bosqich o‘rganilib, Samarqand shahrining kengayishi, yangi turar-joy massivlarining qurilishi va infratuzilma obyektlarining shakllanishi tahlil qilindi. Shu asosda institut faoliyatining tarixiy rivojlanish bilan uyg‘unligi aniqlashtirildi.

Shuningdek, qiyosiy-tahlil usuli qo‘llanilib, Samarqand arxitektura-qurilish instituti bitiruvchilari hamda boshqa hududlardagi muhandislik ta’lim muassasalari tayyorlagan mutaxassislar faoliyati solishtirildi. Bu yondashuv orqali institutning shahar infratuzilmasini rivojlantirishdagi o‘ziga xos o‘rni va samaradorligi aniqlab berildi [1, 33–38-b.].

Strukturaviy-funksional metod yordamida institutning ichki tuzilmasi, fakultetlar faoliyati, o‘quv dasturlari va ishlab chiqarish bilan hamkorlik tizimi o‘rganildi. Bu metod institutning qanday qilib shaharsozlik uchun zarur bo‘lgan muhandis kadrlarni shakllantirganini tushunishga yordam berdi.

Statistik va tavsifiy yondashuv orqali qurilish hajmlari, tayyorlangan mutaxassislar soni, yirik infratuzilma loyihalari hamda ularning amalga oshirilish bosqichlari umumlashtirildi. Bu esa institut faoliyatining real natijalarini baholash imkonini berdi.

Bundan tashqari, interdisipliner yondashuv ham qo‘llanildi, ya’ni tarix, arxitektura, muhandislik va shaharsozlik fanlari kesishmasida tahlil olib borildi. Bu yondashuv tadqiqotning ilmiy asoslanganligini kuchaytirib, muammoni keng kontekstda o‘rganish imkonini yaratdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Samarqand arxitektura-qurilish instituti bitiruvchilari Samarqand shahrining qurilish va rejalashtirish jarayonlarida asosiy mutaxassis kuch sifatida faol ishtirok etgan. Ular turar-joy massivlari, yo‘l infratuzilmasi, jamoat binolari, sanoat obyektlari va ijtimoiy inshootlarni loyihalash hamda qurishda muhim rol o‘ynagan.

1950–1990-yillarda shahar kengayishi natijasida yangi mikrorayonlar, ko‘p qavatli uylar va ijtimoiy infratuzilma obyektlari barpo etildi. Bu jarayonda institutda tayyorlangan muhandislar zamonaviy qurilish standartlarini joriy etishga harakat qilgan. Shu bilan birga, ilmiy izlanishlar asosida qurilish materiallaridan samarali foydalanish va seysmik xavfsizlik masalalari ham rivojlantirilgan. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ushbu davrda Samarqand shahrida yangi mikrorayonlar, ko‘p qavatli turar-joy binolari, maktablar, bolalar bog‘chalari, shifoxonalar va madaniyat markazlari barpo etilgan. Bu infratuzilma obyektlarining loyihalanishi va qurilishida institut bitiruvchilari yetakchi muhandis hamda loyiha tashkilotchilari sifatida faoliyat yuritgan. Natijada shahar hududi kengayib, rejalashtirilgan urbanistik tuzilma shakllana boshlagan [1, 105–108-b.].

Shuningdek, tadqiqot natijalari shuni ham ko‘rsatadiki, institutda shakllangan ilmiy-texnik bilimlar qurilish sifatini oshirishga sezilarli ta’sir ko‘rsatgan. Xususan, seysmik barqarorlikni ta’minlash, qurilish materiallaridan samarali foydalanish va muhandislik kommunikatsiyalarini modernizatsiya qilish yo‘nalishlarida amaliy natijalarga erishilgan. Bu esa shahar infratuzilmasining uzoq muddatli barqarorligini ta’minlashga xizmat qilgan.

Yana bir muhim natija shundaki, Samarqand arxitektura-qurilish instituti bitiruvchilari nafaqat qurilish sohasida, balki shahar boshqaruvi va rejalashtirish tizimida ham faol ishtirok etgan. Ular loyiha institutlari, qurilish trestlari va shaharsozlik tashkilotlarida yetakchi lavozimlarni egallab, strategik qarorlar qabul qilish jarayonida

qatnashgan. Shu bilan birga, markazlashgan rejalashtirish tizimi sharoitida ayrim innovatsion loyihalarni joriy etish jarayoni sekin kechgan bo'lsa-da, mavjud imkoniyatlar doirasida samarali natijalarga erishilgan. Natijada Samarqand shahrining infratuzilmasi bosqichma-bosqich modernizatsiyalashgan va tizimli rivojlanish yo'liga o'tgan.

Mulohaza shuni ko'rsatadiki, institut va shahar infratuzilmasi o'rtasidagi bog'liqlik ikki tomonlama xarakterga ega bo'lgan: bir tomondan, shahar rivoji mutaxassislarga bo'lgan ehtiyojni oshirgan bo'lsa, ikkinchi tomondan, institut ushbu ehtiyojni qondirib, shahar taraqqiyotiga bevosita hissa qo'shgan. Mulohaza sifatida shuni aytish mumkinki, institut va shahar infratuzilmasi o'rtasidagi bog'liqlik uzluksiz hamda o'zaro ta'sirli jarayon bo'lgan. Shahar rivojlanishi yangi mutaxassislar tayyorlashga ehtiyojni oshirgan bo'lsa, institut esa bu ehtiyojni qondirib, shahar taraqqiyotini ilmiy va amaliy jihatdan qo'llab-quvvatlagan.

Mulohaza sifatida shuni ta'kidlash kerakki, 1950–1990-yillar davomida Samarqand shahrida amalga oshirilgan qurilish ishlari rejalashtirilgan urbanizatsiya modeliga asoslangan bo'lib, bunda muhandis va arxitektorlarning roli juda katta bo'lgan. Aynan institutda tayyorlangan mutaxassislar shaharni zonalarga bo'lish, turar-joy massivlarini joylashtirish, transport yo'nalishlarini optimallashtirish kabi muhim shaharsozlik vazifalarini amalga oshirishda ishtirok etgan [56–68-b.].

Shuningdek, institut ilmiy salohiyatining ortishi qurilish sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatgan. Qurilish materiallarining texnik xususiyatlarini o'rganish, seysmik xavfsizlikni ta'minlash va zamonaviy loyiha yechimlarini ishlab chiqish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar amaliyotga tatbiq etilgan. Bu esa Samarqand shahrining tabiiy sharoitlarga mos, barqaror va xavfsiz infratuzilmasini shakllantirishga yordam bergan.

Yana bir muhim jihat shundaki, Samarqand arxitektura-qurilish instituti bitiruvchilari nafaqat texnik mutaxassis sifatida, balki shaharni rejalashtirish siyosatida ham faol ishtirok etgan. Ular shahar rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqishda va yirik qurilish loyihalarini boshqarishda muhim rol o'ynagan.

Biroq, o'sha davr tizimi markazlashgan bo'lgani sababli, ayrim loyihalarda mahalliy tashabbus va innovatsion yondashuvlar cheklangan bo'lishi mumkin. Shunga qaramay, mavjud sharoit doirasida institut o'zining ilmiy va amaliy vazifasini samarali bajargan.

Umuman olganda, mulohaza shuni tasdiqlaydiki, institut Samarqand shahrining infratuzilmasini shakllantirishda asosiy intellektual va professional tayanch bo'lib xizmat qilgan hamda uning ta'siri bugungi shaharsozlik tizimida ham sezilib turadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Samarqand arxitektura-qurilish instituti Samarqand shahrining 1950–1990-yillardagi infratuzilma rivojlanishida asosiy ilmiy va kadrlar tayyorlash markazi bo'lgan. Institut faoliyati shaharsozlik jarayonlarini ilmiy asosda rivojlantirishga xizmat qilgan.

Tavsiyalar sifatida quyidagilarni keltirish mumkin: zamonaviy shaharsozlikda raqamli loyihalash texnologiyalarini joriy etish, ekologik barqaror qurilish tamoyillarini kuchaytirish, xalqaro tajribani o'rganish hamda amaliyot va ta'lim integratsiyasini yanada mustahkamlash zarur. Xulosa sifatida aytish mumkinki, institut faoliyati faqat ta'lim berish bilan cheklanmagan, balki u ilmiy tadqiqotlar va amaliy loyihalar orqali shahar infratuzilmasining sifat jihatidan o'sishiga xizmat qilgan. Ayniqsa, seysmik xavfsizlik, qurilish materiallari sifatini oshirish va shaharni rejalashtirish tamoyillarini takomillashtirish bo'yicha erishilgan natijalar muhim ahamiyat kasb etgan. Bu jarayonlar Samarqand shahrining barqaror urbanistik rivojlanishiga asos bo'lgan.

Shuningdek, institut va shahar o'rtasidagi uzviy bog'liqlik ikki tomonlama rivojlanish modelini shakllantirgan: shahar ehtiyoji mutaxassislar tayyorlashni kuchaytirgan bo'lsa, institut esa o'z navbatida shaharni rivojlantirish uchun zarur ilmiy va amaliy kadrlarni yetkazib bergan.

Kelgusida shahar infratuzilmasini yanada rivojlantirish uchun bir nechta muhim yo'nalishlarga e'tibor qaratish lozim.

Birinchidan, zamonaviy raqamli shaharsozlik texnologiyalarini (GIS, BIM va Smart City tizimlari) ta'lim jarayoniga keng joriy etish zarur. Bu mutaxassislarning loyiha ishlab chiqish va boshqarish ko'nikmalarini oshiradi.

Ikkinchidan, ekologik barqaror qurilish tamoyillarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Energiya tejamkor binolar, yashil hududlar va ekologik muvozanatni saqlash shahar sifatini oshiradi.

Uchinchidan, Samarqand arxitektura-qurilish institutida ilmiy-tadqiqot faoliyatini kuchaytirish va innovatsion loyihalarni ishlab chiqarish bilan bog'lash lozim.

To'rtinchidan, xalqaro hamkorlikni kengaytirish orqali ilg'or shaharsozlik tajribalarini o'rganish va mahalliy sharoitga moslashtirish zarur.

MAKTAB TA'LIMI SCHOOL EDUCATION ШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Umuman olganda, mazkur institut tajribasi zamonaviy shaharsozlik tizimini rivojlantirishda muhim ilmiy-amaliy asos bo'lib xizmat qiladi va undan samarali foydalanish kelajakdagi urbanistik loyihalarning sifatini oshiradi [7, 18-b.].

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abulqosimova D.A. O'zbekistonda oliy ta'lim sohasini rivojlantirish bo'yicha davlat siyosatining mohiyati (1991–2021-yillar). // ISSN 2181-7286. Ta'lim tizimida ijtimoiy-gumanitar fanlar, 3-son, 2025.
2. Abulqosimova D.A. Political and Philosophical Views of Medieval Eastern Thinkers and Their Influence on Modern Political Thought. // BEST Journal of Innovation in Science, Research and Development. ISSN: 2835-3579. Volume 4, Issue 3, 2025.
3. Abulqosimova D.A. Samarqand davlat tibbiyot universiteti talabalarining so'nggi yillardagi erishgan yutuqlari. // Transforming Education Through Scientific Discovery. Vol. 1, No. 1, 2025.
4. Abulqosimova D.A. National Liberation Movements and Their Impact on State-Building Processes at the Beginning of the 20th Century. // American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education. Volume 3, Issue 3, 2025. ISSN (E): 2993-2769.
5. Abulqosimova D.A. Samarqand davlat universitetining xalqaro hamkorlik aloqalari. // Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarning o'rni va rivojlanish omillari konferensiyasi materiallari. Vol. 23, No. 1, 2025. – 104–106-betlar.
6. Abulqosimova D.A. Samarqand davlat universitetida o'quv-tarbiyaviy ishlar. // Муғаллим ҳәм үзликсиз билимлендириў ilmiy-metodik jurnali, 2025, 3/3-son.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02	Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07	Ta'limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.